

MIHAI-ȘTEFAN CEAUȘU*

GERMANII DIN BUCOVINA ȘI UNIREA PROVINCIEI CU REGATUL ROMÂNIEI**

Spre finele Primului Război Mondial, în toamna anului 1918, situația politică din cadrul Austro-Ungariei devenea tot mai tensionată, pe fondul gravei crize de sistem prin care trecea monarhia dualistă sub puternica presiune militară și politică exercitată din exterior de puterile Antantei, a deteriorării fără precedent a situației economice, sociale și politice, precum și a radicalizării mișcărilor naționale a popoarelor din imperiu. Toate evoluțiile politice interne și internaționale, ce puneau în pericol însăși existența statală a monarhiei dunărene, l-au determinat pe împăratul Carol I de Habsburg să lanseze, la 3/16 octombrie 1918, manifestul intitulat *Către popoarele mele credincioase*, prin care încerca, în ultima clipă, să salveze Austro-Ungaria de la dezmembrare, prin transformarea ei într-un stat federativ¹. În viitorul stat însă, românii din Bucovina și Transilvania, la fel ca alte naționalități din monarhie, nu erau cuprinși ca parte constitutivă. Totodată, sub impresia declarației în 14 puncte a președintelui american Thomas Woodrow Wilson din 8 ianuarie 1918, manifestul împăratului austriac recunoștea dreptul popoarelor din compunerea imperiului la autodeterminare, prin intermediul unor *consilii naționale, formate în primul rând din deputații din Parlamentul vienez*, ce urmau a se pronunța, în scurt timp, asupra destinului ales pentru națiunea pe care o reprezentau².

Manifestul a fost însă respins de aproape toate popoarele monarhiei, care tind fie să-și formeze propriile state naționale, fie să se unească cu țările cu aceeași origine etnică, aflate în granița lor, așa cum a fost cazul românilor din imperiu, inclusiv din Bucovina, situație cu impact și asupra germanilor trăitori aici. De acum înainte, evenimentele din cadrul Austro-Ungariei se vor desfășura într-un ritm deosebit de accelerat, cunoscând răsturnări dramatice de la o zi la alta și ducând la destrămarea monarhiei dualiste, ceea ce a avut drept consecință, între altele, unirea Bucovinei cu Regatul României.

Ca reacție la publicarea manifestului imperial, cei paisprezece deputați bucovineni din Parlamentul din Viena își vor constitui, în funcție de etnia de care aparțineau, propriile Consilii Naționale. În cazul germanilor, situația era puțin diferită. Spre sfârșitul verii anului 1918, în regiunile locuite de ei, inclusiv în Bucovina, pe fundalul unei evoluții politice tot mai dificile a monarhiei, în diferite straturi sociale s-a răspândit convingerea că

* Cercetător științific gradul I, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română – Filiala Iași.

** Studiu elaborat în cadrul grantului PN-III-P4-ID-PCCF-2016-0131, *Limba și cultura germană în România. 1918–1933. Realități post-imperiale, discurs public și câmpuri culturale*.

¹ Hugo Hantsch, *Die Geschichte Österreichs*, vol. II, Graz/Wien/Köln, 1953, p. 570; Erich Zöllner, *Istoria Austriei*, vol. II, București, 1997, p. 605.

² „Sonder-Ausgabe Wiener Allgemeine Zeitung”, Donnerstag, 17. Oktober 1918.

situația impunea, ca o necesitate a momentului, reunirea într-un for comun a reprezentanților germanilor dintr-o zonă, fără deosebire de apartenența politică sau confesională, spre a-și putea apăra interesele. Din acest considerent, s-a dezvoltat ideea înființării de consilii populare sau naționale (Volksräte), ca organizații menite să constituie cea mai înaltă instanță în reprezentarea intereselor tuturor germanilor în chestiuni naționale, politice și economice³. Ideea era mai veche și ea a preocupat și pe germanii bucovineni. Conștientizarea faptului că germanii care trăiau în comunități răsfirate, în zonele periferice ale monarhiei, nu aveau suficientă forță politică pentru a-și putea asigura o dezvoltare națională nestingherită l-a determinat pe profesorul Raimund Friedrich Kaindl, de la Universitatea din Cernăuți, să lanseze ideea reunirii germanilor din Carpați, respectiv a celor din Bucovina, Galiția, Transilvania etc., într-un organism național supraregional. Prin strădaniile sale, în 1911, s-a desfășurat la Cernăuți primul congres al germanilor din Carpați, context în care s-a propus o serie de politici comune, menite să le asigure păstrarea identității naționale⁴.

În contextul existent în dubla monarhie și în provincie, în ultimele luni de război, la 8 septembrie 1918, a avut loc în Cernăuți o adunare populară germană care, în numele celor 70 000 de locuitori germani ai provinciei, stabiliți în satele aflate mai ales în cuprinsul districtelor Câmpulung, Gura Humorului, Rădăuți și Suceava, dar și în orașele din provincie, a hotărât constituirea Consiliului Național German din Bucovina. Acesta avea subordonate o serie de organizații la nivel districtual și local. Pentru a face cunoscută publicului larg politica oficială a consiliului era nevoie de crearea unui ziar, lucru realizat mult mai târziu, după prăbușirea dublei monarhii. Organul de presă al noului organism politic național german va fi periodicul săptămânal „Deutsche Volkszeitung”, care apărea în fiecare duminică, începând din 17 noiembrie 1918 și până în 1923, sub redacția lui Maximilian Beutler⁵.

În cuprinderea acestui consiliu, ce exprima voința întregii populații germane bucovinene, intrau toate organizațiile politice, naționale, economice sau de natură profesională germane, fiecare trimițând un anumit număr de reprezentanți. Astfel, „Asociația Germanilor Creștini” (Verein der christlichen Deutschen) avea un număr de șase reprezentanți în acest organism al voinței populare. Același număr de delegați revenea „Uniunii Cooperativelor Agricole Germane” (Verband deutscher landwirtschaftlichen Genossenschaften), „Uniunii Populare Germane” (Deutscher Volksbund), Secției Germane a Partidului Social-Democrat (Deutsche sozial-demokratische Parteiteilung). Câte doi reprezentanți erau trimiși în consiliu de către „Circumscripția Țara Fagilor a Asociației Școlare Germane” (Gau Buchenland des deutschen Schulverein), „Asociația Cadrelor Didactice Germane din Țară” (Deutsche Landeslehrerverein) și „Alianța Funcționarilor de Poștă Germani” (Bund deutscher Postler). În același timp, Societăților „Căminul de Elevi Germani din Cernăuți” (Deutsches Schülerheim Czernowitz), din Rădăuți, din Siret și din Gura Humorului, „Societății Tipografice Cernăuțene” (Czernowitzer Buchdruckereigesellschaft), „Asociației Sportive Germane de Gimnastică Jahn” (Deutsche Turnverein Jahn), „Asociației Corale Germane” (Deutsches Gesangskränzchen), vechilor societăți studențești „Arminia”, „Teutonia” și „Frankonia”, „Uniunii Salariaților Comerciali

³ „Deutsche Volkszeitung”. Organ des Deutschen Volksrates für die Bukowina, I Jahrgang, nr. 1, Czernowitz, 17. November 1918.

⁴ Raimund Friedrich Kaindl, *Bericht über die erste Tagung der Karpatendeutschen*, Czernowitz, 1911.

⁵ Erich Prokopowitsch, *Die Entwicklung des Pressewesens in der Bukowina*, Wien, 1962, p. 36; Andrei Corbea-Hoișie, Ion Lihaciu, Markus Winkler (ed.), *Prolegomene la un dicționar al presei de limbă germană din Bucovina istorică (1848–1940)*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2012, p. 175.

Germani” (Deutscher Handlungsgehilfenverband), clerului german catolic, precum și celui evanghelic, le erau destinate spre reprezentare, fiecareia în parte, câte un împluternic. Pe lângă acești reprezentanți, în Consiliul Național German mai intrau toți deputații germani din Camera Deputaților a Consiliului Imperial din Viena și foștii deputați din Dieta Bucovinei⁶.

Totodată, adunarea din 8 septembrie 1918 a ales și o conducere provizorie a noii organizații de reprezentare a intereselor germanilor bucovineni. Apărut într-un moment de criză politică profundă, manifestată la scara întregului imperiu, Consiliului Național German i-au revenit, în decursul existenței sale, sarcini dificil de îndeplinit în condițiile de atunci. De aceea, consiliul a fost nevoit să navigheze cu prudență prin apele tulburi ale schimbărilor politice dramatice succedate în ritm rapid, la nivelul dublei monarhii, dar și în provincie, în strădania de a asigura germanilor din Bucovina dreptul la autodeterminare, merit să le asigure drepturi naționale, politice și economice corespunzătoare. Aceasta cu atât mai mult cu cât, în ceea ce privește soarta Bucovinei, lucrurile se anunțau destul de complicate; mai ales după ce, la scurt timp după publicarea manifestului imperial, Consiliul Național Ucrainean din Lemberg solicitase, pentru viitorul stat ucrainean, partea de nord a Bucovinei, inclusiv orașul Cernăuți.

Cei cinci deputați români bucovineni din Parlamentul imperial din Viena – având tendința vădită de a reprezenta pe toți românii din Monarhia de Habsburg și nu numai pe cei din Bucovina⁷, pornind de la prevederile manifestului imperial – au luat hotărârea de a se constitui în Consiliul Național Român, sub conducerea deputatului Constantin Isopescu-Grecul. Consiliul Național Român a refuzat să facă declarații de atașament față de împărat și a respins manifestul imperial ca fiind incomplet, prin faptul că nu făcea nicio referire la Ungaria și la soarta românilor de acolo. În acest sens, în ședința din 22 octombrie 1918 a Camerei Deputaților din Consiliul Imperial, după declarația prim-ministrului austriac Hussarek, s-a declanșat dezbaterea pe marginea interpelării românilor, referitoare la recunoașterea principiilor wilsoniene în Ungaria⁸. În intervenția sa, deputatul Isopescu-Grecul solicita aplicarea acelor principii și în Ungaria, cerând dreptul la autodeterminare al românilor și unirea într-un stat a tuturor provinciilor românești din Austria și Ungaria, ca un drept firesc și imprescriptibil al acestora⁹. La rândul său, social-democratul George Grigorovici s-a alăturat cerinței privitoare la dreptul românilor din Transilvania, Banat și Bucovina de a se uni într-un stat. Totodată, el a protestat împotriva solicitărilor ucrainene de împărțire a Bucovinei pe criterii etnice, că partea de nord a provinciei, până la râul Siret, inclusiv cu orașul capitală Cernăuți, să fie incorporată în statul ucrainean, proclamat la 18 octombrie, de Rada din Lemberg¹⁰. Pe o poziție diametral opusă s-a situat deputatul ucrainean Nicolaie Vasilco, proaspăt întors de la Lemberg, unde participase la consfătuiri ale Consiliului Național Ucrainean. Acesta, în calitate de șef al grupului parlamentar al ucrainenilor bucovineni din Camera Deputaților din Viena, a revendicat partea de nord a provinciei pentru Ucraina și a cerut un plebiscit referitor la unirea Bucovinei cu Transilvania¹¹. Intervenind în cadrul dezbaterii privind

⁶ „Deutsche Volkszeitung”. Organ des Deutschen Volksrates für die Bukowina, I Jahrgang, nr. 1, Czernowitz, 17. November 1918.

⁷ Constantin Isopescu-Grecul, *Amintiri asupra evenimentelor din 1918*, în Ion Nistor (ed.), *Amintiri răzlețe din timpul unirii. 1918*, Cernăuți, 1938, p. 180–182.

⁸ „Neue Freie Presse”, nr. 19455, Wien, Mittwoch, 23. Oktober 1918.

⁹ *Stenographische Protokolle des Hauses der Abgeordneten*, Wien, 1918, p. 4641–4647.

¹⁰ „Gemeinsame Kriegs-Ausgabe. Czernowitzer Allgemeine Zeitung und Czernowitzer Tagblatt”, nr. 371, Czernowitz, Donnerstag, den 24. Oktober 1918.

¹¹ *Stenographische Protokolle des Hauses der Abgeordneten*, p. 4654 și urm.

soarta Bucovinei, deputatul german bucovinean Anton Keschmann s-a asociat în bună măsură punctului de vedere românesc. Invocând dreptul la autodeterminare, Keschmann declara, în numele celor 70 000 de germani trăitori mai ales în sudul Bucovinei, că aceștia doreau să rămână și să împartă soarta românilor. Dat fiind că până atunci trăiseră în prietenie și bună înțelegere, el își exprimă speranța păstrării naționalității lor și pe viitor. În același timp, în opinia sa, el considera că, în caz de împărțire a provinciei, orașul Cernăuți trebuia să revină românilor și se pronunța pentru păstrarea universității cernăuțene¹².

Luarea de poziție a deputatului german bucovinean din Parlamentul vienez reflectă, în bună parte, și ecourile unei mai vechi colaborări politice germano-române, mai evidente la începutul secolului al XX-lea. Sub influența noilor curente și a frământărilor politice din capitala imperiului, în martie 1908, agrarieni germani conduși de Josef Wiedmann hotărâseră adoptarea programului social-creștin lansat la începutul anului, la Viena, de dr. Karl Lueger și afilierea lor la Partidul Social-Creștin Austriac. Ideile social-creștine promovate de Karl Lueger avuseseră influență nu numai asupra politicianilor germani, ci și asupra celor români din Bucovina, care au acceptat, după mai multe tratative, ideea fuzionării tuturor grupărilor politice românești într-un singur partid. Ca atare, grație hotărârii marii adunări naționale românești de la Cernăuți, din 19 octombrie 1908, s-a constituit Partidul Social-Creștin Român din Bucovina, care s-a afiliat Partidului Social-Creștin Austriac din Viena. Simpatiile pentru același curent politic au făcut ca sesiunea Dietei din același an să consemneze constituirea clubului parlamentar social-creștin româno-german, în frunte cu Aurel von Onciul și Josef Wiedmann¹³.

Desfășurarea evenimentelor din dubla monarhie și din provincie au dus la convocarea, pe 27 octombrie 1918, a unei Adunări Naționale a germanilor din Bucovina. Mergând pe ideea aceleiași conlucrări, considerăm că nu întâmplător adunarea germanilor avea să se reunească în aceeași zi în care era programată și Adunarea Națională a românilor. În ziua de 27 octombrie, la invitația Consiliului Național German, s-au reunit, în Casa Națională Germană din Cernăuți, un mare număr de acreditați ai populației germane, din toate comunele, din toate straturile sociale și din toate partidele, din dorința de a sublinia că acest Consiliu Național nu era doar o simplă organizație, ci reprezenta voința întregii populații germane bucovinene. Cu acest prilej au fost aleși de către adunare, pe baze democratice, cei paisprezece membri ai Comitetului director al Consiliului Național German, desemnat a fi organismul executiv menit să vegheze asupra dreptului la autodeterminare al populației germane din provincie și să reprezinte interesele naționale germane, în acele momente de mari frământări și transformări politice¹⁴. Comitetul avea o compoziție diversă, cuprinzând reprezentanți din toate straturile sociale, predominanți fiind funcționarii și intelectualii.

¹² „Gemeinsame Kriegs-Ausgabe. Czernowitzer Allgemeine Zeitung und Czernowitzer Tagblatt”, nr. 371, Czernowitz, Donnerstag, den 24. Oktober 1918.

¹³ Mihai-Ștefan Ceașu, *Parlamentarism, partide și elită politică în Bucovina Habsburgică (1848–1918). Contribuții la istoria parlamentarismului în spațiul central-est european*, Iași, Editura Junimea, 2004, p. 371.

¹⁴ Comitetul director avea următoarea componență: *președinte* era un deputat din Parlamentul vienez, consilierul guvernamental Anton Keschmann; *locțiitori*: judecătorul la Tribunalul provincial dr. Alfred Kohlruss și profesorul dr. Alois Lebouton; *secretar*: directorul economic Edwin von Landwehr; *locțiitori de secretar*: profesorul Peter Christof și arhitectul Adalbert Jellinek din Roșă; *trezorier*: inspectorul Eugen von Makay; *locțiitor de trezorier*: profesorul Rafael Kaindl; *membri*: primarul Johann Adelsberger din Huta Veche, primarul Karl German din Ițcanii Noi, parohul dr. Viktor Glondys din Cernăuți, agricultorul Fritz Hubich din Tereblecea Germană, primarul Adam Klein din Molodia și preotul cooperatorm Emil Welisch din Cernăuți. Vezi „Deutsche Volkszeitung”. Organ des Deutschen Volksrates für die Bukowina, I Jahrgang, nr. 1, Czernowitz, 17. November 1918.

În cadrul luărilor de cuvânt, președintele adunării, dr. Alfred Kohlruss, judecător la Tribunalul provincial, susținut de profesorii Lebouton și Kaindl, au propus și sprijinit o rezoluție prin care adunarea își însușea întru totul declarația făcută în Camera deputaților din Viena, în numele germanilor bucovineni, de deputatul Anton Keschmann. Rezoluția votată în unanimitate de plenul Adunării Naționale Germane se pronunța pentru dreptul la autodeterminare al celor 70 000 de germani bucovineni în condițiile instaurării unei noi ordini politice. În cazul aplicării pe viitor a principiului autodeterminării, pornind de la realitatea că, până atunci, naționalitățile existente în provincie conviețuiseră în mod pașnic, în cadrul autonomiei naționale, se exprima dorința păstrării integrității Bucovinei, în forma existentă, în cadrul unui stat federal. Luând în calcul revendicările ucrainene, rezoluția adunării preciza că, dacă se ajungea la o împărțire a provinciei pe criterii lingvistice, germanii, datorită „așezării coloniilor noastre exclusiv la sud de Prut, în zona lingvistică românească”, doreau „o strânsă raliere la poporul român, cu care noi suntem legați de mai bine de 100 de ani de mai multe interese comune”¹⁵. Totodată, pentru crearea unei forme statale viabile, germanilor le părea esențială unificarea sudului Bucovinei cu Transilvania și Banatul într-un stat unitar; ceea ce ar fi rezolvat problema reunirii într-o aceeași formă de stat a germanilor carpatini, despărțiți la acea dată de granițe statale¹⁶.

În aceeași zi cu întrunirea germanilor, din inițiativa marelui proprietar dr. Iancu cavalier de Flondor și a frunțașilor politici români grupați în jurul ziarului „Glasul Bucovinei”, a fost convocată o Adunare Națională a românilor în Cernăuți, la care au participat reprezentanți din toate stările societății. Aceasta, proclamându-se Constituantă, a hotărât, în numele „suveranității naționale” – ca răspuns la pretențiile ucrainenilor, care revendicau pentru statul ucrainean creat pe teritoriul Galiției partea de nord a Bucovinei, până la râul Siret, ca pe unul ce era locuit în mare parte de ucraineni –, unirea Bucovinei integrale cu celelalte țări românești, într-un stat național independent. Adunarea Națională devenită Constituantă a instituit, ca organism reprezentativ al românilor din Bucovina, Consiliul Național Român în Cernăuți. Format din 50 de membri, aleși din toate categoriile sociale ale societății românești bucovinene, acesta urma să conducă „poporul român din Bucovina”, să-i apere drepturile și să-l reprezinte, prin delegați, la viitoarea conferință de pace. Consiliul a desemnat, din rândurile sale, un Comitet Executiv, format din 14 secretari de stat, avându-l în frunte pe Iancu Flondor, ca președinte. De asemenea, au fost formate trei secții ale Consiliului Național: de externe, administrativă și de aprovizionare¹⁷.

După ce solicitarea Consiliului Național Român din Bucovina, de a i se preda puterea politico-administrativă, a fost respinsă de guvernatorul Etdorf, pe motivul lipsei unor instrucțiuni precise din partea Cabinetului din Viena, desfășurarea evenimentelor în provincie a cunoscut o evoluție rapidă și adesea tensionată. În orașul Cernăuți, dar și în provincie, starea de nesiguranță s-a accentuat datorită știrilor privitoare la luptele din Galiția, dintre poloni și ucraineni, pentru orașul Lemberg, ce au dus la întreruperea legăturilor telegrafice și celor pe calea ferată cu vestul monarhiei. Neliniștile s-au intensificat și din cauza revendicărilor Radei ucrainene din Lemberg și ale reprezentanților ucrainenilor bucovineni, care se pronunțau împotriva hotărârilor Constituantei românești și solicitau pentru ei partea de nord a teritoriului Bucovinei, până la râul Siret,

¹⁵ *Ibidem.*

¹⁶ *Ibidem.*

¹⁷ „Monitorul Bucovinei”, Cernăuți, nr. 1, din 14 noiembrie 1918; Ion Nistor, *Unirea Bucovinei. 28 Noembrie 1918*, studiu și documente de..., București, Editura Cartea Românească, 1928, nr. VII, p. 86–90.

cu orașul Cernăuți inclusiv, ceea ce crea temerea unui conflict sângeros între români și ucraineni¹⁸. În consecință, Adunarea Națională a ucrainenilor, convocată la 3 noiembrie 1918 în Cernăuți, a respins hotărârea Constituantei românești de a revendica Bucovina întregă și a declarat districtele Zastavna, Coțmani, Vășcăuți, Vijnița, Cernăuți, Storojineț și Siret drept teritorii naționale ucrainene, ce aveau să fie alipite statului ucrainean creat la 18 octombrie, pe teritoriul Galiției austriece. La rândul lor, ucrainenii au cerut guvernatorului austriac să le transmită puterea politică în provincie, ceea ce acesta a refuzat. Etdorf cerea ca guvernarea Bucovinei, până ce soarta ei avea să fie decisă printr-o hotărâre a viitoarei conferinței de pace, să se realizeze, prin reprezentanți atât ai națiunii române, cât și ai celei ucrainene¹⁹. Reprezentanții Consiliului Național Ucrainean au intrat în tratative, în privința împărțirii provinciei cu Consiliul Național Român, însă fără rezultat. După mai multe consfătuiri cu ucrainenii și după îndelungate dezbateri în cadrul Constituantei românești, Iancu Flondor, în calitate sa de președinte al consiliului, a răspuns că românii rămân la punctul de vedere exprimat în rezoluția din 27 octombrie 1918, referitor la integritatea și neîmpărțirea Bucovinei. Totodată, Consiliul Național Român propunea ucrainenilor să accepte ca guvernul austriac să predea românilor guvernarea întregii Bucovine, pentru ca apoi ei să cedeze Radei partea de provincie locuită majoritar de populația ucraineană. Propunerea românească a fost respinsă, iar o încercare a evreilor și germanilor de a face o mediere între cele două părți a rămas fără rezultat²⁰.

În cele din urmă, Consiliul Național Ucrainean a intrat în contact cu deputatul român din Parlamentul vienez, dr. Aurel Onciul. Acesta a fost singurul membru al Consiliului Național Român care s-a pronunțat fără rezerve pentru împărțirea provinciei între români și ucraineni. După tratativele purtate, sub patronajul guvernatorului austriac, cele două părți au ajuns la o înțelegere: partea de nord a Bucovinei, până la râul Prut, să fie stăpânită de ucraineni, partea de sud, până la râul Siret, de români, iar teritoriul dintre Siret și Prut să formeze un condominiu româno-ucrainean²¹.

Reacționând față de înțelegerea cu ucrainenii făcută de Onciul, Iancu Flondor declara guvernatorului austriac Etdorf, la 4 noiembrie, în cadrul întrevederii cerute de acesta, dezaprobarea Consiliului Național Român față de pactul încheiat, precum și faptul că românii susțin, în continuare, hotărârile Constituantei din 27 octombrie: revendicau, în virtutea dreptului istoric, Bucovina întregă. Flondor îi făcea cunoscut că ceruse intervenția armatei române în Bucovina, printr-un delegat trimis la Iași, pentru a combate haosul provocat de soldații demobilizați, de grupurile armate ucrainene, dar și de populația pe cale de bolșevizare²².

Trimisul Consiliului Național Român din Cernăuți, Vasile Bodnărescu, a fost primit de președintele Consiliului de Miniștri, Alexandru Marghiloman, căruia i-a prezentat textul rezoluției din 27 octombrie a Constituantei românești (care solicita unirea tuturor teritoriilor românești într-un singur stat), situația creată în urma deciziilor Radei ucrainene de împărțire a Bucovinei, precum și dorința ca armata română să intervină în zonă. La toate aceste doleanțe, Marghiloman, având în vedere poziția României – cauzată de

¹⁸ „Gemeinsame Kriegs-Ausgabe. Czernowitzer Allgemeine Zeitung und Czernowitzer Tagblatt”, nr. 371, Czernowitz, Sonntag, der 3. November 1918.

¹⁹ Teodor Bălan, *Bucovina în războiul mondial*, în „Codrul Cosminului”. Buletinul „Institutului de Istorie și Limbă” al Universității din Cernăuți, VI/1929–1930, Cernăuți, 1930, p. 93–97.

²⁰ „Gemeinsame Kriegs-Ausgabe. Czernowitzer Allgemeine Zeitung und Czernowitzer Tagblatt”, nr. 384, Czernowitz, Donnerstag, den 7 November 1918.

²¹ „Czernowitzer Morgenblatt”, nr. 156, Czernowitz, den 4. November 1918.

²² Aurel Țurcan, *Misiunea mea pe lângă guvernul Etdorf*, în Ion Nistor (ed.), *Amintiri răzlețe din timpul unirii. 1918*, Cernăuți, 1938, p. 470–473.

semnarea în mai 1918 a tratatului de pace de la București cu Puterile Centrale – a răspuns că nu poate promite mai mult, decât arme pentru formarea unei gărzi naționale. Din pricina deteriorării situației politice din provincie și a tensiunilor crescute dintre români și ucraineni, ce puteau degenera într-un conflict sângeros, așa cum se întâmplase în Galiția între polonezi și ucraineni, Bodnărescu a fost trimis din nou, la 5 noiembrie, la Iași, cu însărcinarea expresă de a expune guvernului român stările de lucruri și de a cere imediata implicare a armatei române²³.

În ziua următoare, situația Consiliului Național Român din Bucovina se agrava odată cu preluarea în forță a administrației politice a provinciei de către ucraineni. Profitând de prezența Legiunii militare ucrainene și a voluntarilor ucraineni în orașul-capitală, dar și pe teritoriul provinciei, la 6 noiembrie 1918, Consiliul Național Ucrainean, în asociere cu Aurel Onciul și prin folosirea forței militare, a preluat de la autoritățile austriece puterea politică și administrativă asupra Bucovinei. Ocupa deci toate instituțiile publice din orașul Cernăuți, fără a se ajunge însă la ciocniri armate între cele două naționalități²⁴.

În acest context, ce făcea ca acțiunea Consiliului Național Român să pară un eșec, s-a făcut un nou apel la autoritățile românești, membrii consiliului amenințând cu demisia în bloc. Confrunțați cu această perspectivă, regele Ferdinand și noul guvern român condus de generalul Coandă – după solicitarea și primirea aprobării din partea Antantei – au hotărât acordarea ajutorului militar solicitat. Ca urmare, prin ordinul din 6 noiembrie 1918 al Ministerului de Război s-a decis ca Divizia a 8-a de Infanterie să ocupe de urgență localitățile Ițcani și Suceava, iar apoi să ocupe progresiv Bucovina, până la Cernăuți²⁵, după cum se convenise anterior cu puterile Antantei.

În același timp, pentru ca această intrare a trupelor române pe teritoriul Imperiului Austro-Ungar să nu fie privită ca o încălcare a tratatului de pace și să devină un *casus belli* provocat de România, președintele Consiliului de Miniștri al României adresa, din Iași, o telegramă explicativă ambasadorului austro-ungar din București. La rândul său, la 24 octombrie/6 noiembrie 1918, generalul Iacob Zadik, comandantul Diviziei a 8-a, a lansat cu ajutorul unui aeroplan manifeste adresate populației bucovinene, prin care arăta că acțiunea armatei române proteja populația după abandonarea provinciei de către autoritățile imperiale, garantând viața, avutul și libertățile locuitorilor de orice neam și credință²⁶.

Odată cu înaintarea armatei române în Bucovina, trupele ucrainene, liderii ucraineni și simpatizanții acestora au părăsit fără luptă teritoriul provinciei, inclusiv orașul Cernăuți, refugiindu-se în Galiția²⁷. Datorită retragerii trupelor ucrainene, la 10 noiembrie 1918, Consiliul Național Român a preluat efectiv puterea politică în Cernăuți, primind în această calitate, într-o atmosferă sărbătorească, pe 11 noiembrie, trupele române în capitala Bucovinei²⁸. În ziua următoare, la 12 noiembrie 1918, Consiliul Național

²³ Mihai-Ștefan Ceaușu, *Mișcarea națională românească din Bucovina la sfârșitul Primului Război Mondial*, în Dumitru Ivănescu, Cătălin Turliuc, Florin Cântec (ed.), *Vârstele Unirii. De la conștiința etnică la unitatea națională*, Iași, Fundația Academică „A. D. Xenopol”, 2001, p. 175.

²⁴ Teodor Bălan, *op. cit.*, p. 96–97.

²⁵ *Intrarea armatei române în Bucovina și cooperarea ei cu celelalte instituții de stat pentru educarea straturilor sociale*, în *Zece ani de la Unirea Bucovinei. 1918–1928*, Cernăuți, 1928, p. 37.

²⁶ „Gemeinsame Kriegs-Ausgabe. Czernowitzer Allgemeine Zeitung und Czernowitzer Tagblatt”, nr. 386, Czernowitz, Samstag, den 9. November 1918.

²⁷ Mihai-Ștefan Ceaușu, *Die rumänische Nationalbewegung der Bukowina und die Bildung Groß-Rumäniens*, în Heiner Timmermann (Hg.), *Nationalismus und Nationalbewegung in Europa. 1914–1945*, Berlin, 1999, p. 311.

²⁸ Ion Nistor, *Unirea Bucovinei...*, p. 42–43.

Român s-a întrunit în ședință publică și a votat *Legea fundamentală provizorie asupra puterilor țării Bucovinei*²⁹. Continuând tradițiile autonomiste, legea stabilea că suprema putere a țării era reprezentată de Consiliul Național, ce fusese instituit de Constituanta Bucovinei din 27 octombrie. Consiliul își exercita funcția și în calitate de corp legiuitor. Totodată, era format un guvern provizoriu al Bucovinei, sub președinția lui Iancu Flondor, alcătuit dintr-un număr de 13 secretari de stat. Toți acești secretari de stat, numiți din rândul elitei intelectuale românești, erau responsabili, fiecare în parte și toți împreună, în fața Consiliului Național Român³⁰. O zi mai târziu, președintele Iancu Flondor și secretarul de stat pentru finanțe, Nicu Flondor, declarau, în numele Consiliului, disponibilitatea de a ajunge la un acord cu reprezentanții legali ai celorlalte naționalități din provincie, pe baza principiului egalității tuturor confesiunilor în chestiunile religioase și a autonomiei naționale în domeniul școlii³¹.

Dacă liderii Consiliului Național Român, în frunte cu Flondor, au considerat că, prin preluarea puterii de către consiliu, unirea cu România fusese înfăptuită într-o anumită formă și ea urma pașii stabiliți prin prevederile Constituantei din 27 octombrie, care stabilea o unire cumulativă a provinciilor românești din Austro-Ungaria cu Regatul României, în condițiile păstrării unei autonomii locale, guvernul statului român dorea o unire necondiționată a Bucovinei, făcută printr-un act separat. Prin refugiatul bucovinean Dimitrie Marmeliuc, lui Iancu Flondor i s-a trimis o scrisoare prin care era invitat, de urgență, la Iași, pentru a discuta cu guvernul român unirea necondiționată. Supusă discuției Consiliului Secretarilor de Stat ai Bucovinei, chestiunea a fost amânată, hotărându-se trimiterea la Iași, pentru tratative, doar a lui Sextil Pușcariu, în calitate de secretar al Afacerilor Externe³².

În urma tratatelor purtate la Iași și apoi la Cernăuți, cu reprezentantul guvernului român, Ion Nistor, Iancu Flondor și Consiliul Național Român au acceptat, în final, ideea convocării în scurt timp a unui Congres General al Bucovinei, care să voteze unirea necondiționată a provinciei cu Regatul României³³. În noile condiții, Consiliul Național Român din Cernăuți a intrat în tratative cu Consiliul Național German, cu cel Polon și cel Evreiesc, pentru realizarea unui acord, prin care aceste naționalități să-și declare disponibilitatea de a accepta ideea unirii Bucovinei cu România, propusă de români. Astfel, la 23 noiembrie 1918, Consiliul Național German a fost invitat de președintele guvernului provizoriu al Bucovinei la o discuție menită să lămurească poziția germanilor față de unirea cu România. În absența președintelui Anton Keschmann (aflat la Viena) și a primului vicepreședinte, judecătorul dr. Kohlruss (bolnav de gripă), la întrunirea ce a durat până noaptea târziu au participat, din partea Comitetului director german, al doilea vicepreședinte, profesor dr. Alois Lebouton, precum și profesorii Christof și Kaindl, preotul cooperator Welisch și Erwin von Landwehr, din conducerea consiliului. Potrivit lui Iancu Flondor, Consiliul Național Român intenționa să convoace un Congres al românilor în Cernăuți, pentru joi, 28 noiembrie, care să stabilească raporturi de drept public mai strânse între Bucovina și statul român. Aceste raporturi trebuiau decise cât mai repede, deoarece România ezita să acorde ajutoarele financiare – necesare pentru ameliorarea lipsurilor materiale din provincie –, înainte de a fi reglementate raporturile

²⁹ *Ibidem*, p. 113–114.

³⁰ „Gemeinsame Kriegs-Ausgabe. Czernowitzer Allgemeine Zeitung und Czernowitzer Tagblatt”, nr. 390, Czernowitz, Donnerstag, den 14. November 1918.

³¹ *Idem*, nr. 391, Freitag, 15. November 1918.

³² Sextil Pușcariu, *Câteva scrisori*, în *Omagiu lui Ion I. Nistor. 1912–1937*, Cernăuți, 1937, p. 12–13.

³³ Mihai-Ștefan Ceașu, *Mișcarea națională românească*, p. 176.

de stat. De aceea, solicita Consiliului Național German să își precizeze poziția până în seara zilei de 26 noiembrie 1918³⁴.

La întrebările părții germane, axate pe asigurarea drepturilor minorităților naționale, precum și pe felul în care raporturile existente până atunci în provincie aveau să se oglindească în cadrul noului stat, președintele Consiliului Național Român a dat asigurări verbale privind reprezentarea germanilor proporțional cu numărul lor în Parlamentul României și în plănuita Cameră provincială. Totodată, Flondor dădea încredințări, în conformitate cu declarația făcută în ședință publică și aprobată în unanimitate de plenul Consiliului Național Român, că se va asigura libertatea religioasă pentru toate credințele, dreptul la școală în limba națională. De asemenea, funcționarilor germani aflați în serviciu li se lăsa libertatea de a alege: dacă doreau să se pensioneze, dacă doreau să intre în serviciul altui stat (Austria sau Germania) sau dacă doreau să rămână în slujbă aici, însă condiționat de învățarea în timp a limbii române, prin cursuri oferite în mod gratuit³⁵.

Cu toate că, prin hotărârea Adunării Naționale din 27 octombrie 1918, Consiliul Național German era împuternicit să ia deciziile pe care situația politică le impunea, acesta a considerat că problema era mult prea importantă și ca atare a decis convocarea de urgență, pentru data de 26 noiembrie, la ora 11, a unei Adunări Naționale la care să participe, pe lângă Consiliul din Cernăuți, împuterniciții ai germanilor din provincie și reprezentanți ai organizațiilor profesionale. Între timp, a fost sondată și opinia altor naționalități, iar la 25 noiembrie 1918 a avut loc o nouă întrevedere între șeful guvernului provizoriu bucovinean, Iancu Flondor, președintele Consiliului Național Român, consilierul consistorial Dionisie Bejan și reprezentanții Consiliului Național German: Edwin von Landwehr, profesorii Christof și Hodel și secretarul Partidului Social Democrat, Rudolf Gaidosch, în timpul căreia germanii au primit aceleași asigurări referitoare la garantarea drepturilor minorităților³⁶. La 26 noiembrie 1918, reprezentanții germanilor reuniți în Casa Germană din Cernăuți, într-o Adunare Națională, au luat în dezbatere propunerea făcută de primul locțiitor, Kohlruss, în numele Comitetului director, de a accepta unirea Bucovinei cu România, pe motiv că astfel, în viitor, s-ar reuni, în România Mare, cei aproape un milion de germani din Bucovina, Transilvania și Banat, ceea ce le-ar conferi o mai mare importanță politică și economică. În timpul discuțiilor purtate au fost și voci minoritare, care au fost de părere că hotărârea trebuia luată după Congresul de Pace. Adunarea a votat în majoritate, cu excepția a cinci voturi împotriva, pentru propunerea făcută de Comitetul director, care era însărcinat să facă cunoscut Consiliului Național Român hotărârea adunării și să ducă tratative cu guvernul provizoriu bucovinean pentru soluționarea solicitărilor formulate³⁷. În seara zilei de 26 noiembrie 1918, împuterniciții Consiliului Național German: Kohlruss, Lebouton, Christof și Landwehr s-au prezentat la Iancu Flondor, comunicându-i hotărârea adunării și cerințele germanilor. Ultimele se refereau la recunoașterea germanilor ca cetățeni ai statului român cu drepturi egale, păstrarea dreptului de vot universal, egal și direct, asigurarea drepturilor minorităților prin păstrarea autonomiei naționale în domeniul educației și învățământului, egala îndreptățire a țăranilor germani la aplicarea viitoarei reforme agrare

³⁴ „Deutsche Volkszeitung”. Organ des Deutschen Volksrates für die Bukowina, I. Jahrgang, nr. 3, Czernowitz, 1. Dezember 1918.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ Irma Bornemann, Paula Tiefenthaler, Rudolf Wagner (Hrg.), *Czernowitz. Ein Stadt im Wandel der Zeit*, München/Stuttgart, 1988, p. 69.

³⁷ „Deutsche Volkszeitung”. Organ des Deutschen Volksrates für die Bukowina, I. Jahrgang, nr. 3, Czernowitz, 1. Dezember 1918.

în provincie, recunoașterea de către noul stat a drepturilor dobândite de funcționarii publici, pensionari, văduve, orfani și invalizi de război, o universitate pentru germanii din teritoriile unite cu România etc. În urma asigurărilor date de președintele guvernului provizoriu bucovinean, Iancu Flondor, că drepturile minorităților vor fi garantate, în conformitate cu declarația din 13 noiembrie 1918, dată și asumată de Consiliul Național Român, Comitetul director german a decis să facă o declarație la Congresul general al Bucovinei, în sensul împuternicirii date de Adunarea Națională Germană³⁸.

La Congresul General convocat pe 28 noiembrie 1918, la ora 11, în Sala Sinodală a Mitropoliei din Cernăuți, care a votat, cu entuziasmul general, unirea necondiționată a Bucovinei cu Regatul României, au participat reprezentanți din Basarabia și Transilvania, precum și reprezentanți din partea Consiliului Național German și al celui Polon, Consiliul Național Ucrainean și cel Evreiesc neavând participanți la congres³⁹. Din partea Consiliului Național German au fost împuterniciți a lua parte la Congres profesorii Lebouton, Kaindl și Hodel, parohul Glondys, preotul cooperator Welisch, secretarul secției germane a Partidului Social-Democrat, Rudolf Gaidosch, și Edwin Landwehr. După ce decanul catolic, dr. Stanislaw Kwiatkowski, împuternicitul Consiliului Național Polon, s-a pronunțat în numele polonilor bucovineni pentru rezoluția de unire, a luat cuvântul profesorul dr. Alois Lebouton, care, în numele Consiliului Național German, subliniind angajamentul luat la 13 noiembrie de Consiliul Național Român și de guvernul provizoriu bucovinean, de a respecta drepturile minorităților naționale din provincie, a declarat deplina adevărată a germanilor bucovineni la unirea necondiționată a Bucovinei cu Regatul României⁴⁰. În încheierea congresului, într-o atmosferă de entuziasm general, a fost votată, în unanimitatea celor prezenți, rezoluția de unire, pe care o delegație condusă de Iancu Flondor a prezentat-o în aceeași zi regelui Ferdinand la Iași. Pentru lămurirea opiniei publice, Consiliul Național German a căutat să prezinte, și prin intermediul unor articole de fond apărute în organul său de presă, atașamentul și loialitatea germanilor bucovineni față de statul român și dorința lor de a contribui ca cetățeni egali în drepturi la bunăstarea acestuia⁴¹, ceea ce va fi, în perioada ce a urmat, un fapt cât se poate de real.

Se poate concluziona că poziția germanilor bucovineni față de schimbarea regimului de apartenență statală a Bucovinei, în toamna anului 1918, a fost dictată de colapsul Austro-Ungariei și de evoluțiile politice din provincie. Într-o perioadă de criză politică profundă, aceștia au conștientizat necesitatea înființării unui organism menit să le apere interesele. Din această necesitate, în condițiile concrete de atunci, a apărut Consiliul Național German, căruia i-a revenit sarcina dificilă de a apăra drepturile naționale, politice și economice ale germanilor bucovineni. Pornind de la situația politică concretă, ca și de la realitatea demografică din provincie, reprezentanții Consiliului Național German s-au raliat punctului de vedere românesc, atât în Parlamentul din Viena, cât și în timpul desfășurărilor politice produse la nivel provincial în lunile octombrie–noiembrie 1918, sfârșind prin a adera la rezoluția din 28 noiembrie, de unire necondiționată a Bucovinei cu Regatul României.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ Mihai-Ștefan Ceașu, *Die rumänische Nationalbewegung*, p. 313.

⁴⁰ „Deutsche Volkszeitung”. Organ des Deutschen Volksrates für die Bukowina, I. Jahrgang, nr. 3, Czernowitz, 1. Dezember 1918.

⁴¹ *Ibidem*.

THE GERMANS OF BUCOVINA
AND THE UNION OF PROVINCE WITH ROMANIAN KINGDOM
(Summary)

Keywords: Bukovina, national rights, Germans, demographic reality.

During the months of October–November 1918, under the conditions of Empires deep political crisis, Germans from Bukovina were aware of the need for the establishment of a national political body meant to defend the interests and rights of them. It was the German National Council, which was difficult task to defend national rights, political and economic interests of all Germans from Bukovina.

Owing to the political situation, as well as the demographic reality in the province, representatives of the German National Council have joined the Romanian point of view, both in the Vienna Parliament, and political events that took place at the provincial level, and finally joined the resolution of 28 November 1918, the unconditional Union of Bukovina with Kingdom of Romania.